

භාරතීය බෞද්ධ විශ්වවිද්‍යාලයන්හි අධ්‍යාපන රටාව පිළිබඳ විමසුමක්

එස්. යූ. දිසානායක

හැඳින්වීම

ධර්මදූත සේවාවේ අග්‍රතම ඵලය නම් අධ්‍යාපන මධ්‍යස්ථාන පිහිට වීම ය. නිකාය හේදයත් සමඟ විවිධ නිකායික සම්ප්‍රදායන් ඇති විය. එහි එක් ප්‍රතිඵලයක් වූයේ එම නිකායන් තම සම්ප්‍රදායන් ඉදිරියට පවත්වාගෙන යෑම සඳහා විවිධ අධ්‍යාපන මධ්‍යස්ථාන ආරම්භ කිරීමයි. එසේ විවිධ නිකායික පිරිස් භාරතය පුරා විවිධ ස්ථානයන්හි තම සම්ප්‍රදායන්ට අනුකූලව බුදුදහම ප්‍රචාරය කෙරිණි. මෙමගින් බුදුදහමේ ශීඝ්‍ර ව්‍යාප්තියත්, බෞද්ධ ආගමික ප්‍රබෝධයත් ඇති විය. බුදුන් දවස, බෞද්ධ අධ්‍යාපන මධ්‍යස්ථාන ක්‍රමයක් නොවූවත්, බුදුන් වහන්සේගේ අනුශාසනාව වූයේ, ජනතාව අතරට නිර්මල බුදුදහම රැගෙන යන ලෙස ය. ධර්මය බුදුන් දවස ම වෙනස්වීම්වලට ලක් වූ බැවින්, ආනන්ද හිමියන් බුදුරදුන්ට පවසා ඇත්තේ, පොදුවේ සියලු ම හික්ෂුන්ට බුද්ධ ධර්මය පිළිබඳ නිවැරදි අවබෝධයක්, ලබා දිය යුතු බවයි.

තෙවැනි ධර්ම සංගීතියෙන් පසු කාලයේ දී බුදුදහම හැදෑරීමට අධ්‍යාපන මධ්‍යස්ථාන කීපයක් ම බිහි විය. තම නිකායික සම්ප්‍රදායන් ආරක්ෂා වන අන්දමට බෞද්ධ විශ්වවිද්‍යාල ආරම්භ වීම සිදුවිණි. නාලන්දා, වික්‍රමශීලා, ජගද්දලා, ඕදන්තපුරි, සෝමපුර, වලහි යන විශ්වවිද්‍යාල රැසක් බෞද්ධ අධ්‍යාපන මධ්‍යස්ථාන ලෙස ආරම්භ වී ජනප්‍රියව පැවතුණි. පසු කාලයේ දී විවිධ ආක්‍රමණ හමුවේ භාරතීය විශ්වවිද්‍යාල විනාශ වී ගිය ද, ආරාම කේන්ද්‍රීයව බෞද්ධ අධ්‍යාපන මධ්‍යස්ථාන බිහි විය. විශේෂයෙන් භාරතීය බෞද්ධ විශ්වවිද්‍යාල ඇරඹෙන්නේ පඬුවරුන්ගේ අධ්‍යාපනික සේවාවන්හි අග්‍රතම ප්‍රතිඵලයක් වශයෙනි. අනෙකුත් භාරතීය බෞද්ධ විශ්වවිද්‍යාලයන්හි අධ්‍යාපන රටාව නාලන්දා විශ්වවිද්‍යාලීය අධ්‍යාපන රටාවෙන් වෙනස් වූයේ ද? යන්න පර්යේෂණ ගැටලුව වන අතර, අරමුණ වන්නේ භාරතීය විශ්වවිද්‍යාලයන්හි අධ්‍යාපන රටාවෙහි සුවිශේෂීතා අධ්‍යයනය කිරීමයි. පර්යේෂණයෙහි වැදගත්කම වන්නේ, භාරතීය විශ්වවිද්‍යාලයන්හි අධ්‍යාපන රටාවෙහි සම-විෂමතා අධ්‍යයනය කිරීමයි. නාලන්දා, වික්‍රමශීලා, ජගද්දලා, ඕදන්තපුරි, සෝමපුර, වලහි යන ප්‍රධාන බෞද්ධ විශ්වවිද්‍යාල 06හි අධ්‍යාපන රටාව විමර්ශනය කිරීම අධ්‍යයන සීමාව වේ.

ක්‍රමවේදය

ප්‍රාථමික මූලාශ්‍ර ලෙස මහාවංශය, දීපවංශය යන මූලාශ්‍ර භාවිතා කළ අතර ද්විතීක මූලාශ්‍ර රැසක් භාවිතා කරන ලදී. සඟරා, කෝෂ ග්‍රන්ථ මෙන් ම අන්තර්ජාලයෙන් ලබා

ගන්නා දත්ත ගවේෂණය හා විශ්ලේෂණය කිරීමෙන් අදාළ ප්‍රස්තුතය පිළිබඳ අධ්‍යයනය කිරීම සිදු කළ අතර, මෑතකාලීන වාර්තාවල දත්ත ලබා ගැනීමෙන් ගුණාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය භාවිතා කරන ලදී.

සාකච්ඡාව

භාරතීය බෞද්ධයන් සතු වූ විශිෂ්ට ගණයේ උසස් අධ්‍යාපන ආයතන කිහිපයක් පිළිබඳ සත්‍යමය සාධක හමු වී ඇත. ඓතිහාසික මූලාශ්‍රවලින් ද, පුරා විද්‍යාත්මක සාධක සපයන නාණක විද්‍යා මූලාශ්‍රවලින් ද, දේශ සංචාරකයන්ගේ සටහන් ඇතුළත් ද්විතීක මූලාශ්‍රවලින් ද, මේවායෙහි ඓතිහාසික සත්‍යතාව සනාථ වෙයි. ශ්‍රී ලාංකිකයන්ගේ පාලි වංශ කතා වන දීපවංශ සහ මහාවංශ වාර්තාවලින් භාරතීය බෞද්ධ භික්ෂූන් වහන්සේගේ ධර්ම දූත සේවා පිළිබඳව උන්වහන්සේලාගේ අධ්‍යාපනය පිළිබඳ තොරතුරු වාර්තා කොට ඇත. පුරා විද්‍යාඥයින් විසින් කරන ලද කැණීම්වලින් ද මෙම බෞද්ධ ආයතනවල අතිත තොරතුරු සොයා ගනු ලැබීණි. විශේෂයෙන් නාලන්දා විශ්වවිද්‍යාලයේ පිහිටි භූමි ප්‍රදේශය කැණීම්වලින් පොත-පතෙහි වාර්තා කර ඇති බොහෝ තොරතුරු සනාථ වී ඇත.

හියුංසියෑං, ෆාහියන් හා ඉන්සිං යන දේශ සංචාරකයන්ගේ දේශාටන වාර්තාවල මෙම ආයතන පිළිබඳ තොරතුරු ඇතුළත් ව පවතී. පූර්වොක්ත දේශ සංචාරකයෝ මේ බෞද්ධ ආයතන සියැසින් දුටුවෝ ය. සමහරු මේ ස්ථානවල නේවාසිකව වැඩ වසමින්, ධර්ම ශාස්ත්‍ර උද්ග්‍රාහණය කළ හ. චීන ජාතික හියුංසියෑං තෙරණුවෝ නාලන්දා විශ්වවිද්‍යාලයේ නේවාසිකව ධර්ම ශාස්ත්‍ර හදාළ ශිෂ්‍ය කෙනෙකි. උන්වහන්සේ විසින් ලියා ඇති බටහිර ලෝකයේ බෞද්ධ වාර්තා නැමැති කෘතිය ප්‍රශස්ත වන බව 1996 මොරටුවගම මහතා ද ප්‍රකාශ කොට ඇත.

නාලන්දා විශ්වවිද්‍යාලය ක්‍රි: ව: 415-455 දක්වා රජ කළ සක්‍රාදිත්‍ය රජු ආරම්භ කළ අතර ගුප්ත යුගයේ රජ වූ බුද්ධ දත්ත, තථාගත ගුප්ත, බලාදිත්‍ය වැනි පාලකයෝ දියුණුව සඳහා ක්‍රියා කළ හ. මෙම සරසවියට ඇතුළත් වූ ශිෂ්‍ය පිරිස ද්විතීක, උපාධි, පශ්චාත් උපාධි යන මූලික කාණ්ඩ 03ට ඇතුළත් විය. නාලන්දා විශ්වවිද්‍යාලයේ අධ්‍යාපනය ඉතා ක්‍රමවත් ව සහ නිදහස් ව පැවතුණි. මෙහි මූලික විෂයයන් ලෙස භාෂා අධ්‍යයන, බුද්ධ ධර්ම අධ්‍යයන, දර්ශන අධ්‍යයන, ලෞකික අධ්‍යයන, ලලිත කලා යන විෂය ධාරා 05ක් ඇතුළත් විය. නාලන්දාවේ ඉගෙනුම් ක්‍රම 03කි. දේශන ක්‍රමය, විවාද ක්‍රමය, පෞද්ගලික සාකච්ඡා ක්‍රමය ලෙස ඒවා හැඳින් විය හැකි ය. ප්‍රධාන ම පුස්තකාල ගොඩනැගිලි 03ක් ලෙස රත්නෝදය, රත්නසාගර, රත්නරක්ෂිත මහල් කිහිපයකින් සමන්විත ව පැවතී ඇත. මෙහි අධ්‍යාපන රටාවට දායකත්වය දුන් ආචාර්යවරුන් ලෙස නාගර්ජුන, ආර්යදේව ආදී විද්වතුන් වැදගත් වන බව පොල්වත්තේ බුද්ධදත්තභිමියන් ද ප්‍රකාශ කොට ඇත. ඉගෙනුම්-ඉගැන්වීම් ක්‍රියාවලිය අවසානයේ කුලපති සහ රාජ්‍ය පාලකයා, පැරණි හා නවක සිසුන් ඉදිරියේ පවත්වන උපාධි ප්‍රධානයෙන් අනතුරුව ඉගෙනුම්-ඉගැන්වීම් ක්‍රියාවලිය නිමාවට පත් වේ.

භාරතීය බෞද්ධ විශ්වවිද්‍යාලවල අධ්‍යාපන රටාව විමර්ශනය කරන කළ වික්‍රමශීලා විශ්වවිද්‍යාලය වැදගත් වේ. මෙයට ඇතුළත් වීමට ප්‍රවේශ පරීක්ෂණයට සහභාගී විය යුතු ය. විද්‍යා මණ්ඩප 06ක් පැවතුණි. එයට අදාළ ව ද්වාර පණ්ඩිතයෙක් සිටියේ ය. වර්තමාන

විශ්වවිද්‍යාල ක්‍රමයේ පීඨාධිපති තනතුරට සමාන තනතුරක් ලෙස ද්වාර පණ්ඩිත නාමය හැඳින් විය හැකි ය. ද්වාර පණ්ඩිතයන් විසින් සිසුන්ගේ දැනුම පරීක්ෂා කර තෝරාගනු ලැබෙති. මෙහි ප්‍රවේශ පරීක්ෂණය දැඩි අසීරු එකකි.

උපාධ්‍යය ධුරය ක්‍රී: ව: 980-1053 දීපංකර ශ්‍රී ඥාන හිමියන් හෙබ වූ අතර, එම හිමියන් පාලනය ගෙන ගිය කාලය දී වික්‍රමසීලාව ඉතා දියුණු තත්වයට පත් විය. ඇඳුරු මඬුල්ල 114ක් වූ අතර, සිසුන් 4000කට වැඩි ප්‍රමාණයක් අධ්‍යාපනයෙහි නිරත වී තිබිණි.

වික්‍රමසීලාවෙහි අධ්‍යාපන රටාව ප්‍රයෝජනවත් අයුරින් සැකසී තිබුණි. තත්ත්‍රයාන බුදුසමය, ආයුර්වේදය, තර්ක ශාස්ත්‍රය, න්‍යාය වාදය, තුලනාත්මක ආගමික දර්ශනය, ජ්‍යෝතිෂ්‍ය ශාස්ත්‍රය, යන්ත්‍ර-මන්ත්‍ර, සකු-මගධ-චීන-ටිබට්-මොංගෝලියන් වැනි භාෂා ශාස්ත්‍ර විෂය මාලාවක් ලෙස අධ්‍යයන රටාවට එක් විය. වික්‍රමසීලාවේ විෂය මාලාව නාලන්දා විශ්වවිද්‍යාලයට සමාන අයුරින් පැවතුණි. ශ්‍රාවකයාන බුදු සමය පිළිබඳවත්, මහායාන බුදු සමය පිළිබඳවත්, ඉගෙනීම සාමාන්‍ය පරිදි සිදු විණි. තත්ත්‍රයාන බුදු සමය පිළිබඳ සුවිශේෂී ඉගැන්වීම් වූ අතර, තත්ත්‍රයානය පිළිබඳ විශේෂ ගුරුවරුන් ද සිට ඇත. ක්‍රී: වග 660-705 කාල සීමාවේ රාජ්‍යය කළ ගෝපාල රජුගේ මූලික අනුග්‍රාහයෙන් ඕදන්තපුරී විශ්වවිද්‍යාලය ආරම්භ විය. මෙම විශ්වවිද්‍යාලය නාලන්දා විශ්වවිද්‍යාලයට පසු පැරණි ම අධ්‍යාපනික මධ්‍යස්ථානය ලෙස සැලකෙයි. නාලන්දාවට සැතපුම් 06ක් දුරින් මෙය පිහිටා ඇත. ටිබෙට් භාෂාව පිළිබඳ විශාරදයෙකු වූ ප්‍රභාකාර හිමියන් කුලපති වශයෙන් කටයුතු කරන ලදී.

මහායාන බුද්ධ ධර්මය භාරව, දීපංකර ශ්‍රී ඥාන හිමියන් කටයුතු කර තිබිණි. විශ්වවිද්‍යාලයේ පැවති පුස්තකාල පහසුකම් නිසා බොහෝ පිරිස් ග්‍රන්ථකරණයට යොමු වූ බව සඳහන් වේ. මෙම අධ්‍යාපන මධ්‍යස්ථානයේ උගත් ආචාර්යය මණ්ඩලයක් සිටි අතර 12,000කට ආසන්න ශිෂ්‍ය පිරිසක් විය. විශ්වවිද්‍යාලයේ විෂය ධාරාව ද, උසස් තැනක පැවතුණි. බුද්ධ ධර්මය, චිත්‍ර කලාව, ජ්‍යෝතිෂ්‍ය ශාස්ත්‍රය, ආයුර්වේද ශාස්ත්‍රය, තර්ක ශාස්ත්‍රය වැනි විෂය මාලාවක් ක්‍රියාත්මක විණි.

සෝමපුර විශ්වවිද්‍යාලය ක්‍රී: වග 818-850 කාල සීමාවේ රජ කළ දේවපාල රජතුමා විසින් ගොඩනගන ලදී. මෙම විශ්වවිද්‍යාලයේ සිසුන් දහස් ගණනක් අධ්‍යාපනය හදාරා ඇත. සිසුන්ට නේවාසික පහසුකම් සඳහා කුටි 177ක් තරම් විශාල නේවාසිකාගාර පද්ධතියක් පැවතිණි. විශ්වවිද්‍යාලයට ඇතුළත් වීමේ දී, මූලික පරීක්ෂණයක් පවත්වා සිසුන් වර්ග කෙරිණි. අනෙක් විශ්වවිද්‍යාලයට ඇතුළත් වීමේ දී, තිබූ තරගකාරී බව මෙහි නොවීය. අධ්‍යාපන කාල සීමාව වර්ෂ 03-05කට සීමා වූ අතර, ගිහි-පැවිදි දෙපිරිස ම නේවාසික අධ්‍යාපනය ලැබූ හ. නේවාසික වීම අනිවාර්ය නොවීය. බාහිරව සිටිමින් හෝ විශ්වවිද්‍යාලයට පැමිණ ඉගෙනීම කටයුතුවල නිරත වීමට සිසුන්ට නිදහස තිබුණි. ථේරවාද බුදුදහම, ප්‍රතිමා නිර්මාණ ශිල්පය, මූර්ති ශිල්පය, චිත්‍ර ශිල්පය, භාවනා ආදිය ප්‍රගුණ කරලීමට ද මෙම විශ්වවිද්‍යාලයෙන් අවස්ථාව සැලසී ඇත.

ජගද්දලා විශ්වවිද්‍යාලය තත්ත්‍රයාන බුදු සමය ප්‍රචාරය කරන ප්‍රධානතම අධ්‍යාපන මධ්‍යස්ථානය ලෙස ප්‍රසිද්ධිය ඉසිලීය. මෙහි ක්‍රියාත්මක වූයේ නාලන්දාවේ පැවැති අධ්‍යාපනික රටාවය. ජගද්දලා විශ්වවිද්‍යාලයේ උපකුලනිවරයා වූයේ, ටිබෙට් භාෂාව පිළිබඳ ප්‍රවීණයකු වූ, ශ්‍රී විභූති වන්ද්‍ර හිමියන් ය. මෙහි සිටි දානශීල, මොක්ෂර, ප්‍රභාකර,

හංසමිත්‍ර, ආදී ආචාර්ය හිමිවරුන්ගේ කීර්තිය අනෙකුත් විශ්වවිද්‍යාල අතර පැතිරීණි. දානශීල තෙරණුවන් මහායාන ධර්ම ග්‍රන්ථ 60ක් පමණ ටිබෙට් භාෂාවට පරිවර්තනය කොට තිබේ. මෙම විශ්වවිද්‍යාලයෙන් සිදු වූ සුවිශේෂී සේවාව වූයේ ද ධර්ම ග්‍රන්ථ ටිබෙට් බසට පරිවර්තනය කිරීමයි. ටිබෙට් දේශයේ තාන්ත්‍රික බුදුසමය ප්‍රචාරය කරන ලද ප්‍රධානතම භික්ෂුව වූයේ දානශීල හිමියන් ය.

ක්‍රි: ව: 475- 775 විසූ මෛත්‍රික රජවරු වලහියෙනි, මහා විහාරයක් ඉදි කළේ ය. මෙය බෞද්ධ භික්ෂූන්ගේ අධ්‍යාපන මධ්‍යස්ථානයක් බවට පත් විය. මෙම විශ්වවිද්‍යාලය නාලන්දාව විශ්වවිද්‍යාලය තරමට ම, ප්‍රසිද්ධියක් ඉසිලූ බෞද්ධ ආයතනයකි. නාලන්දාව මහායාන බුදු සමයේ කේන්ද්‍රස්ථානය වූවා සේ, වලහි විශ්වවිද්‍යාලය ශ්‍රාවකයාන බුදු සමයේ කේන්ද්‍රස්ථානය විය. හියුංසියෑංට අනුව, වලහි විශ්වවිද්‍යාලය සංඝාරාම 100කින් සැදුම් ලද අතර, භික්ෂූන් වහන්සේලා 6000ක් වැඩ විසූ බව සඳහන් වේ. හදුන් ක ස්ථිරමති හිමියන් කුලපතිව සිටි කාලයේ මෙම විශ්වවිද්‍යාලයෙහි ඉතා ජනප්‍රිය අධ්‍යාපන රටාවක් පැවතිණි. එහි ප්‍රතිඵලය ලෙස විදේශීය සිසුන් ද, අධ්‍යාපනය ලැබීය. අධ්‍යාපනය ලත් භික්ෂු පිරිස ශ්‍රාවකයාන බෞද්ධ ශාඛාවක් වූ, සම්මිතීය නිකායට අයත් විය.

සිසුන් එක් කණ්ඩායමකට, ආචාර්ය-උපාධ්‍යාය හිමිවරු දෙනමක් උපදෙස් ලබා දීමට වෙන් කෙරුණි. අනෙකුත් විශ්වවිද්‍යාලයන්ට වඩා මෙහි ලෞකික විෂය ධාරාවට විශේෂිත ස්ථානයක් ලබා දී තිබේ. භිනයාන ධර්මය, හින්දු දර්ශනය, වේද සාහිත්‍ය, දේශපාලන විද්‍යා, කෘෂිකර්මය, ජෝතිෂ්‍ය, චිකිත්සා විද්‍යාව, හේතු විද්‍යා, ශබ්ද විද්‍යා, වශී කර්ම, වාණිජ විද්‍යා, ආයුර්වේද ශාස්ත්‍රය, අර්ථ ශාස්ත්‍රය වැනි විෂය මාලාවක් සරසවිය තුළ ක්‍රියාත්මක වූවේ ය.

ටිබෙට් ජාතික තාරානාථ හිමියන් 15වන සියවසෙහි භාරතයේ පැවති බෞද්ධ තත්ත්වය සිය භාරතීය බුදු සමයෙහි ඉතිහාසය නැමැති ග්‍රන්ථයේ වාර්තා කොට ඇත. භාරතීය බෞද්ධ ආයතන පිළිබඳ ව ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රයන්ගෙන් සහ පුරා විද්‍යාත්මක මූලාශ්‍රයන්ගෙන් සොයා ගන්නා ලද තොරතුරු තාරානාථ තෙරණුවන්ගේ කෘතියේ තවදුරටත් සනාථ වේ. ඉහත පරිදි ගත් කළ දුරාතීතයකට නැකම් කියන බෞද්ධයන්ගේ උසස් අධ්‍යාපන ආයතන විශිෂ්ට ගණයේ අධ්‍යාපන ආයතන වශයෙන් අවිවාදයෙන් පිළිගත හැකි ය.

සොයාගැනීම්

යථෝක්ත විශ්වවිද්‍යාල පද්ධතිය ඉතා විශිෂ්ට අධ්‍යාපන පටිපාටිකින් සැදුම් ලද්දේ ය. මනාව සංවිධානය කෙරුණු පරිපාලනයකින් හා පුළුල් විෂය මාලාවකින් යුක්ත විය. භාරතීය භික්ෂූන් වහන්සේලාගේ අධ්‍යයනය හා අධ්‍යාපනය අතිශයින් ශාස්ත්‍රීය හා ගැඹුරු වූ එකක් බව භාරතීය බෞද්ධ අධ්‍යාපන රටාව විමසීමෙන් සොයා ගත හැකි ය. භාරතීය විශ්වවිද්‍යාලයන්හි අධ්‍යාපනික රටාව ගත් කළ, විශ්වවිද්‍යාල ආචාර්යවරුන්ගේ මූලික කාර්ය ඉගැන්වීමත්, ද්විතීක කාර්යය ශාස්ත්‍රීය පර්යේෂණ ග්‍රන්ථ සම්පාදනය කිරීමත් ලෙස දැක් විය හැකි ය.

නිගමනය

භාරතීය බෞද්ධ විශ්වවිද්‍යාලයන්හි අධ්‍යාපනික රටාව පිළිබඳ විමසන විට

නිගමනය කළ හැකි වන්නේ නාලන්දා විශ්වවිද්‍යාලීය අධ්‍යාපනික රටාව ප්‍රමුඛ කොට ඒ හා සමානව අන්‍ය විශ්වවිද්‍යාලයන්හි ද අධ්‍යාපනික රටාව, ගොඩනැගී ඇති බවයි. එකල හික්සන් හා දෙස්-විදෙස් ගිහි ජනතාව මේවායෙහි මැනවින් අධ්‍යාපනය හදාරන ලද අතර, මහායාන බුදු දහම, ශ්‍රාවකයාන බුදුදහම හා තන්ත්‍රයාන බුදුදහම ප්‍රමුඛ කොට ගත් අධ්‍යාපනික රටා ඇතුළත් වී ඇත. කවර මිණුම් දණ්ඩකින් සලකා බැලුව ද, භාරතයේ පැවති උසස් අධ්‍යාපන ආයතන පරිසමාප්ත අර්ථයෙන් ම විශ්වවිද්‍යාල ලෙස පිළිගත හැකි ය.

ප්‍රමුඛ පද : අධ්‍යාපනය, ආචාර්යවරු, බුදුදහම, බෞද්ධ, විශ්වවිද්‍යාල

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

ප්‍රාථමිකමලාග්‍ර

- දායා වංශය, (1914), සංස්: ශ්‍රී පාපංකාර හිමි, අළුත්ගම: තන්තිය ප්‍රකාශන.
- දීපවංශය, (1959), කිරි ඇල්ලේ ඥාන විමල හිමි, කොළඹ.
- මහාවංසය, (1958), ඩබ්. ගයිගර් සංස්කරණය, ලන්ඩන්.

ද්විතීක මූලාග්‍ර

- අදිකාරම් ඊ. ඩබ්ලිව්, (2008), විශ්වවිද්‍යාලීය අධ්‍යාපනය, මානවශාස්ත්‍ර හා සමාජීය විද්‍යාපීඨය, ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය.
- කච්චායන හිමි ත්‍රිකුණාමලේ, (2017), "වික්‍රමශීලා විශ්ව විද්‍යාලය", ලංකාදීප, නැණක, විජය පුවත්පත් සමාගම මද්දුමගේ මිල්ටන්, බෞද්ධ ශිෂ්ටාචාරය, කොළඹ 10:ඇස්.ගොඩගේ. සහ සහෝදරයෝ.
- මනුකුලසූරිය එච්.ඒ.ආර්, (2011), "මහ ප්‍රඥාන් බිහි කල නාලන්දාව", බුදුසරණ, ලංකාවේ එක්සත් ප්‍රවෘත්ති පත්‍ර සමාගම.
- මොරටුවගම එච්.එම්, (1996), බෞද්ධ සංස්කෘතිය හා ඉතිහාසය, පාදුක්ක රජයේ නීතිගත සංස්ථාව.
- විජේබණ්ඩාර වන්දිම, මොරටුවගම, එම්. එම්. බෞද්ධ ශිෂ්ටාචාරය: මූලධර්ම සහ වංශ කතාව, කොළඹ 10,සමයවර්ධන පොත්හල (පෞද්ගලික) සමාගම.